

โครงการทุนสนับสนุนการจัดทำตำราและหนังสือ
สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

การรับภาษาแรก

มโนทัศน์และทฤษฎี

สบุคย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ

การรับภาษาแรก

มโนทัศน์และทฤษฎี

First Language Acquisition
Concepts and Theories

สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ

โครงการทุนสนับสนุนการจัดทำตำราและหนังสือ
สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ชื่อหนังสือ การรับภาษาแรก : มโนทัศน์และทฤษฎี
First Language Acquisition : Concepts and Theories

ผู้แต่ง สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ

พิมพ์ครั้งที่ 1 กรกฎาคม 2567 จำนวน 5,000 เล่ม

ISBN (e-book) 978-616-470-092-5

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ.

การรับภาษาแรก: มโนทัศน์และทฤษฎี = First language acquisition: concepts and theories.-- เชียงราย : โครงการทุนสนับสนุนการจัดทำตำราและหนังสือ สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2567.
204 หน้า.

1. ภาษา. I. ชื่อเรื่อง.

401

ISBN 978-616-470-092-5

ผู้จัดพิมพ์ โครงการทุนสนับสนุนการจัดทำตำราและหนังสือ
สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
333 หมู่ 1 ตำบลท่าสุต อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย 57100
โทรศัพท์: 0 5391 7897 ต่อ 8080
อีเมล: mlii@mfu.ac.th
เว็บไซต์: mlii.mfu.ac.th

ผู้จัดจำหน่าย บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน)
ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพประกอบ ททัยชนก หวานสง

ออกแบบปก ผกากรรอง ปิ่นทะนัน

จัดรูปเล่ม รุ่งอรุณ รุ่งรัตนกาล

ราคา 300 บาท

หนังสือเล่มนี้เป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น
ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

กิตติกรรมประกาศ

ACKNOWLEDGEMENTS

ผู้เขียนขอระลึกถึงพระคุณครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านภาษาศาสตร์ อันเป็นพื้นฐานให้ผู้เขียนสามารถต่อยอดองค์ความรู้ตามแนวทางที่ตนเองสนใจ และเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพการเป็นครู ตลอดจนได้ทำประโยชน์แก่วงวิชาการและเป็นที่พักพิงของผู้อื่น ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปราณี กุลละวณิช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพียรศิริ เอกนิยม ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดาพร ลักษณะนิยานวิน ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภัทีย์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.กิงกาญจน์ เทพกาญจนา รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อรุณมานะกุล และ Professor Dr.Denis Burnham

ขอขอบคุณอาจารย์หทัยชนก หวานสง ที่รังสรรค์ภาพประกอบในหนังสือเล่มนี้ และขอบคุณมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการถ่ายทอดผลงานวิชาการสู่สังคม และสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดทำและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการรับภาษาแก่ผู้อ่านชาวไทย

ผู้เขียนระลึกถึงพระคุณของบิดามารดาผู้ให้กำเนิด และครอบครัวที่อบรมสั่งสอน รวมถึงเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นจิตสำนึกและผลักดันให้ผู้เขียนสร้างสรรค์งานที่เป็นประโยชน์กับสังคมเสมอมา

คุณประโยชน์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนขอมอบแต่ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ครอบครัว และมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

คำนำ

PREFACE

หนังสือเรื่อง “การรับภาษาแรก : มโนทัศน์และทฤษฎี” (First Language Acquisition: Theory and concept) นี้ จัดทำขึ้นด้วยความตั้งใจของผู้เขียนที่ต้องการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อ แนวคิด ทฤษฎีการรับภาษาแรก และการประยุกต์ใช้ แก่ผู้อ่านชาวไทยทั้งที่เป็นนักวิชาการ นักเรียน นิสิตนักศึกษา ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครอง ครูบาครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กทุกท่าน

มนุษย์ตั้งคำถามเกี่ยวกับภาษาที่พวกเราใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างกันมานานนับศตวรรษ เราสังเกตเห็นความต่างของรูปแบบการสื่อสารของแต่ละเผ่าพันธุ์ ในบทที่ 1 ผู้เขียนฉายภาพให้เห็นลักษณะการสื่อสารของมนุษย์และสัตว์ รวมถึงประเด็นคำถามว่าสัตว์สามารถใช้ภาษาได้เหมือนมนุษย์หรือไม่ นอกจากนี้ มนุษย์ยังมีคำถามเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นของภาษา ในบทที่ 2 ผู้เขียนแสดงมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับกำเนิดของภาษา ตั้งแต่ที่สัมพันธ์กับความคิดเชิงอำนาจและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ธรรมชาติ รวมถึงความสามารถของมนุษย์เอง

ในยุคสมัยของการศึกษาภาษาที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ นักปราชญ์และนักวิจัยได้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับที่มาของภาษาที่แตกต่างออกไป โดยพิจารณาปัจจัยแวดล้อมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรง เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การรับภาษา ในบทที่ 3 ถึงบทที่ 6 ผู้เขียนได้สรุปที่มาและแนวคิดสำคัญของทฤษฎีการรับภาษากระแสหลัก (mainstream language acquisition theories) ที่เกิดจากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการที่มีอิทธิพลต่อวงการการรับภาษาในอดีต 4 ทฤษฎีที่ต่างมีหลักฐานสนับสนุนแนวคิดและมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ แนวคิดที่เชื่อว่า การรับภาษาเกิดจากการเรียนรู้ (บทที่ 3) แนวคิดที่เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับ

ความสามารถในการรับภาษา (บทที่ 4) แนวคิดว่าการรับภาษาพัฒนาต่อยอดจากกระบวนการทางความคิด (บทที่ 5) และ แนวคิดว่าการรับภาษาเกิดจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ (บทที่ 6) โดยผู้เขียนอธิบายที่มาและแนวคิดหลักของแต่ละทฤษฎี พร้อมแสดงให้เห็นการประยุกต์ใช้ความรู้จากทฤษฎีเหล่านี้ในการศึกษาวิจัยหรือพัฒนาไปสู่การเรียนรู้ภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ พร้อมยกตัวอย่างผลงานวิจัยของนักวิจัยและผู้เขียนเองบางส่วนประกอบ

ในส่วนท้ายของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนประมวล สังเคราะห์และวิพากษ์ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอเป็น 3 บท ได้แก่ บทที่ 7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีกระแสหลักและปรากฏการณ์การรับภาษา เพื่อชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีที่ต่างกันมองปรากฏการณ์เดียวกันในแง่มุมใด บทที่ 8 แสดงภาพรวมปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับภาษาตามแนวคิดธรรมชาติแห่งการรับภาษา (nature of language acquisition) และการฟูมฟักภาษา (nurturing language) และในบทสุดท้าย (บทที่ 9) ผู้เขียนสรุปเป็นคำแนะนำสำหรับครอบครัวและบุคคลแวดล้อมในการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็ก

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ความรู้เกี่ยวกับ “การรับภาษาแรก” จะช่วยขยายมุมมองเกี่ยวกับปรากฏการณ์นี้ และเกิดประโยชน์กับผู้อ่านและเด็กทุกคน

สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	5
คำนำ	6
สารบัญ	8
สารบัญตาราง	11
สารบัญภาพ	12
บทนำ	16
1 ภาษามนุษย์กับการสื่อสารของสัตว์	19
1.1 ความรู้เรื่องสัญญาณ	22
1.2 Summary	25
1.3 ภาษามนุษย์	35
1.4 สัตว์เรียนรู้ภาษามนุษย์ได้หรือไม่	39
2 ความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับกำเนิดภาษามนุษย์	47
2.1 ภาษาเป็นสิ่งที่เทพเจ้าสร้างขึ้นหรือประทานให้มนุษย์	49
2.2 ภาษาเป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ	62
2.3 ภาษาเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น	64
3 ภาษาเกิดจากการเรียนรู้	69
3.1 จากห้องทดลองสู่ทฤษฎีการเรียนรู้	70
3.2 หลักการสำคัญตามแนวคิดพฤติกรรมนิยม	75
3.3 แนวคิดพฤติกรรมนิยมกับการรับและการเรียนภาษา	79

สารบัญ (ต่อ)

4	มนุษย์เกิดมาเพื่อพร้อมเป็นผู้ใช้ภาษา	85
4.1	ข้อโต้แย้งแห่งศตวรรษ	86
4.2	หลักการสำคัญตามแนวคิดเหตุผลนิยม	89
4.3	แนวคิดเหตุผลนิยมกับการศึกษาภาษา	97
5	ภาษาเกิดจากพัฒนาการทางปริชาน	101
5.1	ภาษากับพัฒนาการทางความคิด	102
5.2	หลักการสำคัญตามแนวคิดปริชานนิยม	105
5.3	แนวคิดปริชานนิยมกับการเรียนภาษา	112
6	เด็กรับภาษาจากการปฏิสัมพันธ์	117
6.1	ปฏิสัมพันธ์ : สะพานส่งผ่านภาษาจากรุ่นสู่รุ่น	118
6.2	แนวคิดปฏิสัมพันธ์นิยมกับการเรียนการสอนภาษา	127
7	ทฤษฎีและปรากฏการณ์การรับภาษาแรก	133
7.1	การเรียนรู้ภาษาและการรับภาษา	134
7.2	ปรากฏการณ์และทฤษฎีการรับภาษากระแสหลัก	140
8	ปัจจัยที่ส่งเสริมการรับภาษา	151
8.1	ธรรมชาติแห่งการรับภาษา	152
8.2	การพุ่มพักภาษา	162

สารบัญ (ต่อ)

9	จากแนวคิดทฤษฎี สู่การรับภาษาของลูกน้อย	173
9.1	รอสิ่งเร้า ควบคุมการตอบสนอง หมั่นให้รางวัล	174
9.2	ให้ข้อมูลใหม่ สังเกตการเรียนรู้และหลีกเลี่ยงการแก้ไข	176
9.3	อดทนเฝ้ารอพัฒนาการ	179
9.4	จังหวะการปฏิสัมพันธ์ ช่วยเหลืออย่างเหมาะสม	180
	รายการเอกสารอ้างอิง	183
	ดัชนี	197

สารบัญตาราง

ตาราง

1.1	ประเภทสัญญาณตามองค์ประกอบ verbal-vocal	24
2.1	ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางเสียงกับเสียงพยัญชนะ ในภาษาไทย	66
3.1	พฤติกรรมสัต์ว์กับการเรียนรู้ภาษาของเด็กผ่านแนวคิด ของสกินเนอร์	77
4.1	ลำดับขั้นพัฒนาการทางภาษาของผู้รับภาษาอังกฤษ เป็นภาษาแรกและผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ	99
5.1	ลำดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget, 1936)	105
5.2	ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางปริชานกับพัฒนาการ ทางภาษา	107
6.1	มโนทัศน์เชิงหน้าที่ของรูปภาษาของเด็ก	119
8.1	พัฒนาการทางภาษาของจีนีเปรียบเทียบกับเด็กปกติ	164
8.2	คุณลักษณะของภาษาป้อนเข้าภาษาไทยที่ส่งเสริมพัฒนาการ ทางภาษา	169

สารบัญภาพ

ภาพ

1.1	แมงมูนนกยุงตัวผู้เต้นระบำเกี่ยวพาราสิตัวเมีย	26
1.2	ปู่ก้ามดาบโบกก้ามไปมาตึงดูตเพศตรงข้าม	27
1.3	การเต้นแบบวงกลม (round dance)	28
1.4	การเต้นแบบเคียว (sickle dance)	29
1.5	การเต้นแบบส่ายท้อง (wagging dance)	30
1.6	การสื่อสารของสุนัขรูปแบบต่าง ๆ	32
1.7	นกโรเวลโรบิน	34
1.8	สรุปเนื้อหาเรื่องภาษามนุษย์กับการสื่อสารของสัตว์	45
2.1-2.2	เทพธอธ (นกกกระสา) ภาพในวิหารแพนธีออน (Pantheon) ค.ศ. 1823-1825	50
2.3	เทพธอธ (ลิงบาบูน) ภาพในวิหารแพนธีออน (Pantheon) ค.ศ. 1823-1825	51
2.4	เทพนาบู (มือประสาน)	52
2.5	เทพนาบู (ถือคัมภีร์)	52
2.6	เทพีเนโมซิส	53
2.7	เทพเฮอร์เมส	53
2.8	เทพเมอคิวรี	54
2.9	เทพอีอวกมา	55
2.10	ภาพหอบาเบลในจินตนาการ	58

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ

2.11	หอบาเบลที่สร้างไม่สำเร็จ	59
2.12	เทพีสรัสวดี	61
2.13	เทพีเบนไซเต็ง	62
2.14	สรุปเนื้อหาความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับกำเนิดภาษามนุษย์	68
3.1	เบอร์ร์รัส เฟรดเดอริก สกินเนอร์ (Burrhus Frederic Skinner 1904-1990)	71
3.2	ห้องทดลองแบบกำหนดเงื่อนไขของสกินเนอร์	72
3.3	ภาพจำลองสถานการณ์การทดลองแบบกำหนดเงื่อนไข	73
3.4	ภาพจำลองการอธิบายการรู้ภาษาของเด็ก ผ่านแนวคิดการวางเงื่อนไขการกระทำ	76
3.5	ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและภาษาในการรับภาษา ตามแนวคิดเชิงพฤติกรรมนิยม	78
4.1	โนม ชอมสกี (Noam Chomsky (1928-present)	86
4.2	แนวคิดเรื่องกลไกการรับภาษา (LAD)	89
4.3	องค์ประกอบของทฤษฎีไวยากรณ์เพิ่มพูนฉบับมาตรฐาน (The Standard Theory) ของโนม ชอมสกี	92
4.4	ตัวอย่างประโยคโครงสร้างผิว (surface structure) ที่เกิดจากประโยคในโครงสร้างลึก (deep structure) หลายประโยค	93

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ

4.5	ตัวอย่างการใช้กฎปริวรรต	94
4.6	ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและภาษาในการรับภาษา ตามแนวคิดเชิงเหตุผลนิยม	95
5.1	ฌอง เพียเจต์ (Jean Piaget 1896-1980)	102
5.2	พัฒนาการทางปริชานที่สำคัญในลำดับขั้นพัฒนาการต่าง ๆ	106
5.3	ความคงอยู่ของวัตถุ	108
5.4	ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและภาษาในการรับภาษา ตามแนวคิดปริชานนิยม	109
6.1	ไมเคิล อเล็กซานเดอร์ เคิร์กวูด ฮัลลiday (Michael Alexander Kirkwood Halliday 1825-2018)	119
6.2	เลฟ เซเมนโนวิช วีก็อตสกี (Lev Semenovich Vygotsky 1896-1934)	121
6.3	พื้นที่รอยต่อพัฒนาการ (Zone of Proximal Development)	122
6.4	ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและภาษาในการรับภาษา ตามแนวคิดปฏิสัมพันธ์นิยม	124
6.5	การสอนแบบเสริมต่อการเรียนรู้ (scaffolding teaching)	130
7.1	การรับภาษาและการเรียนรู้ภาษา	139

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ

7.2	ปรากฏการณ์การรับภาษาแรก	141
7.3	ปรากฏการณ์การรับภาษาแรกจากมุมมองของทฤษฎี พฤติกรรมนิยมและทฤษฎีเหตุผลนิยม	144
7.4	ปรากฏการณ์การรับภาษาแรก เพิ่มเติมตามมุมมองของ ทฤษฎีปรีชานนิยม	145
7.5	รูปแบบการปฏิสัมพันธ์แบบภายนอกและภายใน	146
7.6	การปฏิสัมพันธ์ตามทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม	147
7.7	ปรากฏการณ์การรับภาษาแรก พัฒนาจากทฤษฎีกระแสหลักทั้ง 4 ทฤษฎี	148
8.1	วิวัฒนาการกะโหลกศีรษะของมนุษย์จากอดีตถึงปัจจุบัน	153
8.2	ขนาดและปริมาณเซลล์สมองของมนุษย์เปรียบเทียบกับสัตว์	154
8.3	ภาพสมมติของเซลล์สมอง	155
8.4	การทำงานของเซลล์สมองขณะเกิดการประมวลผลภาษา	156
8.5	กล่องดำ	158
8.6	วิวัฒนาการของขากรรไกรและกล่องเสียงจากชิมแพนซี ไปสู่มนุษย์ยุคปัจจุบัน	160
8.7	ประเภทของปฏิสัมพันธ์ที่มีความสนใจร่วม	166
8.8	สรุปเนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมการรับภาษา	171

บทนำ

PREAMBLE

หากใครเคยอ่านหนังสือนิยายเรื่องแรกของนักเขียนชาวญี่ปุ่นผู้ยิ่งใหญ่ นัทสึเมะ โซเซกิ (Natsume Soseki) ผู้ปรากฏหน้าอยู่บนธนบัตรราคา 1,000 เยน เรื่อง “อันตัวข้าพเจ้านี้คือแมว” (wagahaiwa neko dearu หรือ I am a cat) (Soseki, 1972) ก็จะได้สัมผัสกับมุมมองแปลกใหม่ในการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นแมว ซึ่งเป็นตัวเอกถ่ายทอดเรื่องราวเชิงเสียดสีสังคมในยุคเมจิ (ค.ศ. 1868-1912) เป็นมุมมองจากชนชั้นกลางที่เสียดสีสังคมชั้นสูง ในช่วงที่วัฒนธรรมตะวันตกเริ่มเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมแบบตะวันออกของญี่ปุ่น การบรรยายพฤติกรรมของคนผ่านมุมมองของแมวนั้น ทำให้ผู้เขียนนึกถึงช่วงเวลาของตัวเองที่ยังเป็นเด็กเล็ก ที่อาจมีอายุน้อยมากจนแทบไม่หลงเหลือความทรงจำในวัยนั้นอยู่แล้ว มีแต่เพียงความรู้สึกตื่นเต้นกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ทั้งรูป สี กลิ่น รส สัมผัส และเสียงที่ถูกส่งออกมาเพื่อพยายามสื่อสารกับเราโดยคนรอบข้างที่เราไม่รู้จักและฟังไม่รู้เรื่อง ในเวลาไม่นานนัก ก็เกิดกระบวนการประกอบสร้างทางความหมายกับสิ่งรอบตัว และเริ่มเข้าใจว่า สิ่งต่าง ๆ รอบตัวนั้นถูกจับคู่เข้ากับเสียงบางเสียง เช่น ‘แม่’ ‘พ่อ’ ‘โต๊ะ’ จนเริ่มเข้าใจอะไร ๆ มากขึ้น และเกิดความต้องการเรียนรู้ จนสามารถสื่อสารกับสิ่งรอบตัวนั้นได้ เรียกได้ว่า การรับภาษาเกิดจากการสังสมความรู้ จนก่อตัวขึ้นเป็นองค์ความรู้ และพัฒนาไปสู่การรับภาษาเพื่อใช้ในการสื่อสาร หรือเป็นไปได้หรือไม่ว่า ความรู้ทางภาษาเกิดขึ้นมาเองโดยอัตโนมัติ เพราะมีติดตัวพวกเรามาตั้งแต่เกิดแล้ว

หลายคนอาจแย้งว่า ความทรงจำทำนองดังกล่าวนั้นเลือนรางมาก หากให้นึกย้อนกลับไปตอนตัวเองเป็นเด็กคงทำไม่ได้ แต่ถ้าได้สังเกตพฤติกรรมของลูกหรือหลานเล็ก ๆ ตั้งแต่ช่วงแรกเกิด จนเริ่มพูดคำสั้น ๆ และพัฒนาการสื่อสารได้เป็นเรื่องเป็นราวในวัยเพียงสองปีแรกของชีวิต (ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ต่างไปจากเราในอดีต) ก็อาจเกิดคำถามที่ชวนฉงนมากมายเช่นว่า เกิดอะไรขึ้นในสมองของเด็กน้อยที่ทำให้เขาสามารถเรียนรู้ (learn) และรับ (acquire) ภาษาได้อย่างน่าอัศจรรย์

ในช่วงเวลาอันสั้น เมื่อกลับมามองย้อนดูตัวเราเอง หลายคนเริ่มเรียนภาษาต่างประเทศเช่นภาษาอังกฤษตั้งแต่ออนุบาลหรือประถมต้น ล่วงเลยมาสิบ ยี่สิบ สามสิบปี หรือมากกว่านั้น ก็ยังไม่สามารถสื่อสารได้ คล่องแคล่วดังเช่นเด็กอายุสองขวบ หรือภาษาจะเป็นสิ่งที่พระเจ้าประทานมาให้มวลมนุษยชาติ นอกจากมนุษย์แล้ว มีสิ่งมีชีวิตอื่นที่ใช้ภาษาในการสื่อสารได้หรือไม่ มีสัตว์หลายชนิดที่เป็นเพื่อนที่ดีของมนุษย์ เช่น สุนัข แมว นก ปลา ลิง และดูเหมือนว่าสัตว์เหล่านี้จะเข้าใจภาษาของมนุษย์ ดังเห็นได้จากความสามารถในการทำตามคำสั่งของเจ้าของหรือผู้ฝึก แสดงว่าสัตว์รู้ภาษามนุษย์ใช่หรือไม่ กับคำถามอื่น ๆ เกี่ยวกับภาษาและที่มาของภาษาอีกมากมายที่น่าจะผุดขึ้นมาในหัวของเรา

ศาสตร์หรือวิชาที่ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับการรับภาษา (language acquisition) อยู่ภายใต้ศาสตร์ทางภาษาที่เรียกว่า “ภาษาศาสตร์” (Linguistics) โดยแยกออกหรือแทรกซึมอยู่ในศาสตร์ย่อย ๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อที่หลากหลาย เช่น การรับภาษาแรก (First Language Acquisition)

ภาษาเด็ก (Child Language) พัฒนาการทางภาษา (Language Development) ภาษาศาสตร์จิตวิทยา (Psycholinguistics) การรับภาษาที่สอง (Second Language Acquisition) เป็นต้น ภายใต้การศึกษาเกี่ยวกับการรับภาษานี้ มุ่งองค์ความรู้ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่มีผู้ศึกษา วิจัย และค้นพบ รวมถึงกล่าวอ้างว่า ปรากฏการณ์การรับภาษามีองค์ประกอบหรือกระบวนการเป็นเช่นไร

ผู้เขียนได้ทำการศึกษาค้นคว้า รวบรวม และเรียบเรียงเนื้อหาในเชิงวิชาการเกี่ยวข้องกับประเด็นการรับภาษา ทั้งที่เป็น ความเชื่อ แนวคิด และทฤษฎี ที่มีผู้ศึกษาไว้ โดยพยายามนำเสนอด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย พร้อมยกตัวอย่างและรูปภาพประกอบให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมที่สุด โดยที่ผู้อ่านไม่จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้มาก่อนเลย ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังให้คนไทยมีความรู้เกี่ยวกับการรับภาษาซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของเราโดยตรง ไม่แพ้ชาวต่างประเทศที่มีการศึกษาเรื่องนี้กันมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ดี หนังสือเล่มนี้นำเสนอเพียงแนวคิดพื้นฐานเพื่อเป็นการวางรากฐานทางความคิดให้แก่ผู้สนใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็ก ลูก และหลาน ที่จะเป็นอนาคตของชาติต่อไป มุมมองทางวิชาการที่แตกต่างของแนวคิดและทฤษฎีจะเป็นเหมือนจิ๊กซอว์ (jigsaw) ที่ช่วยสร้างให้ภาพของปรากฏการณ์การรับภาษาสมบูรณ์ขึ้น คนที่ยืนอยู่บริเวณตีนเขา กลางเขา ในป่า ยอดเขา และอีกด้านหนึ่งของภูเขานั้น แม้จะได้เห็นสภาพหรือทิวทัศน์ที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่เขาเห็นก็คือสิ่งเดียวกัน นั่นคือ “ภูเขา” หากนำภาพของภูเขาจากหลายมุมมารวมกัน ก็จะทำให้เราเห็น “ภูเขาทั้งลูก” อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความรู้และปัญญาให้แก่ผู้อ่านทุกท่าน รวมถึงได้นำความรู้นี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับตัวเองและผู้อื่นต่อไป

1

ภาษามนุษย์ กับการสื่อสารของสัตว์

Human Language and Animal Communication

มนุษย์และสัตว์เป็นสองสิ่งที่อยู่ร่วมกันบนโลกใบนี้มาเป็นเวลาช้านานแล้ว สัตว์บางประเภทมีความสนิทสนมกับมนุษย์มากกว่าสัตว์ประเภทอื่น ในขณะที่สัตว์หลายประเภทก็ได้รับความชื่นชมจากมนุษย์ในการนำคุณสมบัติบางอย่างมาใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เช่น รถไฟหัวกระสุนของญี่ปุ่น “ชินคันเซน” ที่ได้รับการออกแบบโดยประยุกต์เอาคุณลักษณะพิเศษของสัตว์บางประเภทมาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดที่เรียกว่าการเลียนแบบทางชีววิทยา (biomimicry) ดังนี้

1. หัวรถไฟชินคังเซน เกิดจากการประยุกต์ลักษณะจะงอยปากของ นกกระเต็น (kingfisher) ที่มีลักษณะแหลมและยาว เมื่อจะงอยปากนี้ ผ่านลงไปใต้น้ำจะช่วยลดการกระเซ็นของน้ำได้ วิศวกรชาวญี่ปุ่นได้นำ ลักษณะดังกล่าวมาออกแบบหัวรถไฟและพบว่า ช่วยลดความดังของ เสียงในขณะที่ชินคังเซนวิ่งแหวกอากาศไปด้วยความเร็วหลายร้อย กิโลเมตรต่อชั่วโมงได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. อุปกรณ์รับกระแสไฟฟ้าที่ติดตั้งอยู่ด้านบนของขบวนรถ ได้รับการ ออกแบบเป็นซี่ฟันเล็ก ๆ ประยุกต์จากลักษณะของขนแบบฟันเลื่อยของ นกฮูก ที่ช่วยให้ขนฮูกบินอย่างไร้เสียง ซึ่งช่วยลดเสียงให้ชินคังเซน ขณะวิ่งลอดผ่านอุโมงค์ได้อย่างยอดเยี่ยม

(Brandis, 2018)

ในทางกลับกัน เรายังมักจินตนาการให้สัตว์มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับมนุษย์ เช่น ยีนสองขา มีแขน 2 ข้าง พุดและสื่อสารกันได้ ดังพบเห็นได้ในหนังสือนิทานสำหรับเด็กทั่วไป ที่มักจะมีสัตว์เป็นตัวละครและสื่อสารกันด้วยคำพูด รวมถึงการ ออกแบบให้สัตว์เป็นตัวเอกหรือฮีโร่ในตำนาน นิยาย หรือภาพยนตร์มาทุกยุคทุกสมัย ในหลากหลายวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นนิทานปลาบู่ทองของไทย ที่มีตัวละครเอกคือ แมงกลับมาเกิดเป็นปลาบู่ นิทานไซอิ๋วของจีน ที่มีตัวละครเอกคือพระถังซำจั๋งที่ เดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎกยังชมพูทวีป และมีลูกศิษย์ตามอารักขา 3 คน โดย 2 ใน 3 นั้นคือ ซุนหงอคง (ลิง) และเตี๋ไต่ป๋ายกาย (หมู) ตำนานรามเกียรติ์ที่พบใน ประเทศแถบอาเซียน เป็นเรื่องราวสงครามระหว่างยักษ์กับมนุษย์ที่มีกองทัพลิงเป็น บริวาร นิทานอีสปของกรีก ที่ประกอบด้วยนิทานหลากหลายเรื่องที่มีสัตว์เป็น ตัวละครสำคัญ การ์ตูนโดเรมอนของญี่ปุ่น ซึ่งเป็นเรื่องในจินตนาการเกี่ยวกับ หุ่นยนต์แมว “โดเรมอน” ที่ถูกส่งย้อนยุคมาเพื่อช่วยเจ้าของ ภาพยนตร์และการ์ตูน